

Rerum Naturalium Fragmenta No. 21

<i>Jaskó Géza: Az élőállatkiállítás</i>	3
<i>Monostori Károly - Jaskó Géza:</i> Állattenyésztési intézet	23

Budapest
1900

Az élőállatkiállítás.

Jaskó Géza

A szegedi országos mezőgazdasági kiállításnak kétségtelenül fénypontját képezte a pompás élőállatkiállítás, amely úgy a kiállított állatok nagy számánál, mint a bemutatott anyag minőségénél fogva minden eddigi magyarországi állatkiállítást túlszárnyalt.

Aki csak futólag végigment az istállók hosszú során, nem győzött betelni evvel az állat-tenyésztőre, de a laikusra is egyaránt érdekes látnivalóval, aki pedig behatóbb tanulmánytárgyává tehetette a bemutatott különböző állat-fajtákat, az kétségtelenül sok hasznosat tanulhatott. A kiállítás ügybuzgó rendezősege meg is könnyítette az áttekintését ennek a roppant anyagnak, amennyiben minden egyes állatfajt megyék és kiállítók szerint, a hivatalos katalógus számának megfelelő számozással ellátva, csoportokba rendezetten mutatott be.

Az egyes állatkiállítási csoportok ismertetését a hivatalos katalógus nyomán haladva, a lókiállítással kezdjük meg.

I. Lókiállítás.

A lovak — mintegy 400 darab — öt istállóban helyeztettek el, még pedig külön az egyes kiállítók és külön a gyűjteményes, csoportos kiállítók (megyei gazd. egyesületek, községek, tanyák kiskgazdái) lovai. A kiállított anyag legnagyobb része az Alföldről, a Duna-Tisza közéről került ki. Mit sem változtat ez azonban a kiállítás országos jellegén, mert a bemutatott anyag

úgy változatosság, mint minőség tekintetében méltó képviselője volt az egész ország lótenyésztésének.

A sok jó közül, megyénként menve, megemlékezünk a legjobbakról, úgy, amint következik:

1. Egyes kiállítók:

Az egyes kiállítók között az arad-megyeiek közül első helyen kell említenünk a Vojnich Simon (I. díj) és Korbuly István félvér tenyésztését, amelyek a küllem egyöntetűsége dolgában semmi kívánni valót sem hagynak fenn.

Hatalmas, nagytestű félvéreket állított ki ifj. Kintzig János és József kir. herczeg Ö fensége. Előbbi I. díjat, utóbbi elismerő oklevelet nyert. Sok bámulója akadt azután a gróf Zichy Nep. János és neje által kiállított két almásszürke Percheronnak, melyek a kiállításon jóformán az egyedüli képviselői voltak a nehezebb testű nyugoti igás lónak.

Lovak elővezetése. (Természet után: Zombory Lajos)

Csanádmegyéből Návay Lajos félvér tenyésztése nyert elismerő oklevelet. Csongrád-ból a versenyen kívül álló Pallavicini örgróf tulajdonát képező lipiczai lovak, nemkülönben félvértenyésztése emelendő ki. Lovai ugy a törzs hatalmas méretei, mint a szép fej- és nyak-alakulásuknál fogva elsőrendű anyagnak bizonyultak. Feltűnést keltettek dr. Beregi József és Mór szürke és deres lovai, amelyek közül különösen az egyik „Stella” bizarr tarkaságánál fogva szinte unikum számba ment.

Nagyon szép Noniusokat mutatott be Ujhely Jakab, de ezen a téren az ős hajdu-város Debreczen vitte el az I. díjat. Remekbe menő kollekciót mutatott be Nonius kanczákból, csikókkal egyetemben a város törzsméneséből, amely a kiskaszók apaállat-szükségeit fedezi.

A jász-nagy-kun-szolnokmegyei tenyésztők közül gróf Szapáry Gyula nyerte a II. díjat angol félvér kanczáival, amelyek

egyöntetűség és szép termet dolgában mi kívánni valót sem hagynak. Torontálból úgy a Fényi uradalom, mint báró Oerliczy Ferencz igen szép félvér anyagot hozott fel, utóbbi a II. díjat nyerte.

Biharból Kernáts János állított ki egy igazán szép, a Wesselényi híres méneséből származott félvérmént, amely nagy méreteinél, arányos alkotásánál fogva a gazdák figyelmét méltán magára vonta. Szabolcsból Erdödy András egy lipiczai származású hintós lovával nyert elismerő oklevelet. Erdélyből, Nagy-Küküllő megyéből báró Szentkereszthy Pál félvértenyésztése keltett feltűnést. A II. díjat nyerte.

Külön kell végül megemlékeznem — s ezzel az egyes kiállítókkal végzek is — Miklós Ödön Borsodmegye, Alacskáról kiállított 6 darab arabs félvér lováról. A lókiállításnak egyik fénypontját képezte ez a kollekczió, amely nemcsak az istállóban vonta magára és érdemelte ki a szakértők figyelmét és elismerését, hanem a szabadban előhajtva is.

2. Gyűjteményes kiállítók.

A csoportos lókiállításban a legelső hely a mezőhegyesi tájfajtaéilleti, amely a meszszebb vidékről érkezett gazdákra a legtanulságosabb is volt. Eddig még nem nyílt alkalom bemutatni az ország színe előtt azt a szép tenyésztési eredményt, amely mindössze 6 év óta éretett el. Az üdvös befolyás, amelyet a mezőhegyesi ménes a környék lóállományára gyakorolt, megtermette a maga értékes gyümölcsét.

Az egyes kistenyésztők kezében levő kanczaanyag, a jól megválasztott csődörökkel behágatva, úgy külső, mint belső

tulajdonaira nézve egyöntetű nagytetű, hatalmas izomzatú utódoknak ad életet, amely több generáczió át tulajdonaiban megszilárdul. Ez a megszilárdulás ma is már észlelhető, ámbár még nagyon sok a kíváncsi ebben a tekintetben. Gáncsoskodásnak azonban távolról sincsen helye, mert az eddigi eredmény is felülmúlt minden várakozást.

A magyar lótenyésztés történetébe a mezőhegyesi tájfajta megteremtője gróf D'Orsay Olivér ménesparancsnok hervadhatatlan érdemei kitörölhetetlenül vannak beiktatva.

Az I. díjat Diósszilágyi János Makóról érdemelte ki hatalmas nagytetű, izmos nyakú, a Nonius jellegét határozottan magukon viselő lovaival.

Bács-Bodrogmegyei gazd. egyesület csoportos kiállításában Rácz György kulai birtokos szép nagytetű angol lovaival, Sztantsics József (Szabadka) és Sztepancsev György (Zenta) két hatalmas izomzatú csődörével elismerő oklevelet nyert. De a többi kis-tenyésztő is pl. ifj. Csifcsák Ferencz angol telivér, Schadt Mihály Nonnius csődörével igen jó lovakat mutatott be.

A békésmegyei csoportos kiállításból ifj. Renner Ferencz, a biharmegyeiéből Özv. Hódy Jánosné tenyészetét emeljük ki, mint igazán figyelemreméltókat. A hódmezővásárhelyi gazdasági egyesület Csongrád vármegye félvér és telivér tenyésztését mutatta be valóban igen szép példányokban. A III. díjat és oklevelet Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun vármegye és Csongrád vármegye vitte el jórészt angol és Nonius félvér-lovaival.

II. Szarvasmarhakiállítás

A szarvasmarhakiállítás két részre oszlott. Külön állítottak ki nyílt karámokban a magyar marha s külön a fedett istállóban a kényesebb természetű nyugoti származású marhafajta.

Tizenkilencz karámban és kilencz istállóban több mint kétezer marha mutattatott be az ország minden részéből. A hazánk-ban tenyésztett nyugati marhafajták majdnem kivétel nélkül képviselve voltak. Növelte a kiállítás érdekességét még az a körülmény is, hogy egyes tenyésztők oly keresztezési produktumokat állítottak ki, amelyek valóban páratlanoknak mondhatók s amelyek minden gazdára egyaránt nagy értékű tanulságot szolgáltatottak.

Hogy az ismertetésben itt is egy bizonyos sorrendet tarthassunk, lépünk be az I. számú istállóba, amelyben a simmenthali marhák állítottak ki. A kiállított anyag ugy minőségre, mint mennyiségre nézve imponáló volt.

Pallavicini Sándor őrgróf gulyájának bevonulás. (Természet után:
Zombory Lajos)

Az oroszlánrész mindazonáltal itt is, mint a kiállításos jelleggel bíró tenyészállatvásárokon Dőry Vilmos felső leperdi, tolna-megyei tenyészetének jutott, aki igazán a tökély legmagasabb fokát érte el vöröstarka, zsemlye, — egész chamois színű hatalmas nagy testű egyedeivel. Különösen feltűnt a II. sz. istállóban felállított „*Darázs*” nevű bikája. Impozáns kinézésű, a bika jellegét határozottan magán viselő, alkat tekintetében mi kifogásolni valót nem hagyó állat ez, amelynek hamvas, egész világosba átmenő színe a helyes beltenyésztésre vall.

Amíg Dőry az I. díjat, díszoklevelet és tiszteletdíjat nyerte el, addig gróf Apponyi Géza ugyancsak elsőrendű és nem sokban eltérő kollekciójával a II. díjat és kiállítási oklevelet nyerte.

Igen szép példányokat állított ki özv. báró Jeszenszky Jánosné Tolnából és Meller Dávid Somogyból. Utóbbi majdnem egészen fehér színű egyedeket küldött fel, amelyek azonban talán túlságosan is csontosak.

A II. sz. istállóban volt feltalálható a legszebb berni marha. A Dóry-féle remek simmenthali tenyésztettel éppen szemben volt felállítva Eckstein Fülöp lugosi tenyésztő berni marhákból álló kollekciója. Állandóan sok bámulója volt „Migor 2” nevű bikájának, amely hatalmas méreteinél, imponáló szép külsejénél fogva valóban elsőnek mondható az elsők között. A kiállító nemcsak az I. díjat és díszoklevelet, de báró Ocrliczy Ferencz tiszteletdíját is elnyerte.

Igen jó közepes anyagot mutatott be a Krassó-Szörény vármegyei gazdasági egyesület. A pénzdíjakat jórészt az ezen megyebeli kis gazdák nyerték. A III. sz. istállóban gróf Hunyady Imre berni tenyésztete érdemel figyelmet, amely nem áll ugyan a tökélynek ama magas fokán, mint az Eckstein-féle, de szintén igen jó kondícióban levő s különösen a tejelő jelleget jól magukon viselő egyedeket mutat be.

Ebben az istállóban volt képviselve a zsombolyai uradalom részben berni, részben freiburgi marháival. A freiburgi marha tudomásunk szerint egyedül csakis gróf Csekonics Endre zsombolyai uradalmában tenyésztetik s éppen azért a kiállítás eme része az ezen marhafajtát még nem ismerő más vidékről jött gazdákra felette tanulságos volt.

A pinzgauai fajtából igen sok tenyésztő állított ki, valóban igen szép, elismerésre méltó példányokat. A sáros-megyei gazd.

egyesület úgy kis, — mint nagy tenyésztői ezen a téren mutatták be főleg szarvasmarhatenyésztésüket. Alapi Salamon Géza nyerte az I. díjat és díszoklevelet csoportos kiállításával s ugyancsak dicsérőleg kell nyilatkoznunk Pillér Kálmán tenyészetéről.

A községek közül Berzevicze község és Eperjes szab. kir. város bikái keltettek feltűnést. A kassai gazd. tanintézet három tuberkulirozott bikája szintén figyelemre méltó szép alkotású állat. Az erdélyi szász gazdasági egyesület és a krassó-szörény vár-megyei gazd. egyesület csoportos kiállításában csakis kispasztók szerepeltek. Az erdélyi tenyésztés, amint azt a kiállított példányokból láttuk, magas fokon áll. Nagyon szép 1 éves bikákat állított ki Lovag Welteni Wiener Pozsony-megyéből.

Az V. és VI. sz. istállóban a bonyhádi táj fajta mutattatott be, részint tiszta vérben, részint keresztezve szimmentbálival. Első helyen kell hogy említsük a baranyamegyei és pestmegyei gazd. egyesületek kollektív kiállítását, amelyekben mintegy 40 község és kis-gazda szerepelt.

A kiállított állatok közül a dunántuliak inkább magukon viselték a tejelő jelleget, amennyiben a csontozat vékonyabb, az állatok valamivel szikárabbak és nagyobb tőgyűek, míg a pestmegyeiek inkább a szimmentháli típust viselik magukon.

Az egyes tenyésztők közül első díjat nyert, mint a legjobb bonyhád-szimmentháli keresztezést kiállító gróf Apponyi Géza tolnamegyei uradalma, míg a II. díjat és kiállítási oklevelet Perczel Dezső bonyhádi tehenészete nyerte.

A kiállított borzderesek legnagyobb részét a montafoni fajta képviselte s csak egy tenyésztő, gróf Széchényi Ferencz állított ki algauiakat és Pich Oswald tenyészállat-kereskedő wintschgauiakat. Mindenesetre kár, hogy az országban oly nagyszámú inntháli és egyéb borzderes tenyészetek a kiállításról hiányoztak. A bemutatott roontafoniak közül ugy a Miklós Ödön borsodmegyei, mint a Kohner Zsigmond és Adolf szolnokmegyei tenyészete elsőrendű-nek mondható.

A kiállított algaui tehenek külem tekintetében kevés kifogásolni valót hagynak fenn. Pick Oswald wintschgau állatai a régi jók.

A VII. és VIII. számú istállóban voltak elhelyezve a különböző keresztezési produktumok, amelyek a kiállítást látogató gazdaközönségre tanulság dolgában a legnagyobb értékkel bírtak.

Be volt mutatva kuhlandi és szimmentháli, szimmentháli és magyar, szimmentháli és hollandi, pinzgau és riska, szimmentháli és bonyhádi keresztezés stb., amelyek közül a szimmentháli-magyar keresztezés bir nagy fontossággal.

A keresztezések között leginkább figyelemre méltó volt az a valóban páratlanul sikerült keresztezési kollekció, amelyet örgróf Pallavicini Sándor esongrádmegyei uradalma mutatott be. I. díjat és díszoklevelet nyert szimmentháli-magyar keresztezésű teheneivel és tinóival. Kiállított ugyanis egy telivér mustra magyar tehenet, amely szimmentháli bikával folytatott s amelynek piros tarka, foltos szutyaku borja (félvér szimmentháli, magyar) mellette látható.

A gulyabeli mustratehenek mind ilyen módon kereszteztetnek szimmentháli bikával silymődon a telivér, de rosszul tejelő

magyar anyagból fél, majd a további keresztezéssel, később beltenyésztéssel igen magas vérű s inkább a szimmentháli jelleget magán viselő jó tejelőtehenészet létesül. Kétségtelen, hogy az ilyen keresztezés okszerűen keresztülvive, a tenyészanyag gondos megválogatásával, nagyon szép eredményhez vezet, amennyiben az ilyen tehenészet egyesítheti mindkét fajtabeli állat jó tulajdonait.

Ugyancsak ez a tenyésztő 10 db éves tinót mutatott be, amelyek valóban az állattenyésztési tudomány remekbe készült példányai. Futólagos megtekintésre magyar tinóknak vélné az ember, hatalmas czimeres szarvaikat látva, de az egyenletes rőt szín, a foltos szutyak, a nagy izmos törzs, amely elől és hátul egyforma széles, a szimmentháli keresztezésre mutat.

A magyar marha erős csontozata, a magas termet, a nyugoti marháénál hosszabb lábak azonban még ezeken a kiállított tinókon, jól láthatók. Ez a váz kapcsolatban a gyors fejlődéssel valóban alkalmas anyag a hústermelésre.

Ezekkel a tinókkal, hizóba kötve azokat, nagyon érdekes és tanulságos etetési kísérleteket lehetne tenni abban az irányban, vajjon a hizóba fogott ilyen marha jobban értékesíti-e a takarmányt, mint a magyar s főleg mely takarmányokat, mennyivel marad a szimmentháli mögött — egy és ugyanazon hizlalási időt véve fel — élő- és vágósúly dolgában és hogy a hus minőség tekintetében hagy-e valami kifogásolni valót hátra?

A IX. számú istálló jórésze már magyar marhával van tele, még pedig a királyhágón-tuli erdélyi típusu marhafajtával. Itt mint első-rendű anyag elsősorban is a gróf Teleky Arvéd drassói

uradalma által kiállított bikák tűnnek fel, amelyeket a „Köztelek” olvasói képekben bemutatva már igen sokszor láthatták. A többi magyar marha a karámokban volt elhelyezve künn a szabad ég alatt.

Pihenő a karámok előtt.. (Természet után: Zombory Lajos)

Valóban festői látvány terült el a kiállítást látogató gazdaközönség előtt, amint az utolsó istállóból kiérve a 19. karámban elhelyezett magyar marhakiállítást megpillantotta. Különösen magyar szemnek kedves ez a látvány, mert mi érezzük elsősorban, hogy micsoda kincset birunk ebben az állatfajtában.

Az a két-három erdélyi tenyésztő, aki merész kézzel, kellő szakavatottsággal, lelkesedéssel hozzáfogott a sokak által megvetett magyar marhának új haszonirányokban való kidolgozásához, — anélkül, hogy a magyar marhát eredeti

őstulajdonaiból kivetkőztetné, — nagyon hasznos munkát végzett, amely nemcsak, hogy önmaguknak hozta meg fáradozásuk jutalmát, de mint példaadás a magyar nemzeti közvagyon gyarapodását is előmozdította.

A magyar fajta állatok ismertetését sem kezdjük a nézetünk szerint legjobbnak méltatásával, hanem sorrendet tartva, körüljárva a karámokat, kiemeljük a sok jó közül a leg-jobbakat. Megjegyezzük azonban, hogy a magyar marhakiállítás java-része szintén csak a Duna-Tisza közéről és Erdélyből került ki, míg az északi vármegyék Bihar, Borsod, Abauj stb. és a felvidék jóformán képviselők nélkül maradtak.

A magyar marhakiállítás nagy méreteinél fogva maga is egy egész tanulmányt képezett. Az alföldi jellegű magyar marha között egyaránt jók voltak a Vojnich Simon és Puthon Leopoldina bárónő bácsmegyei állatai. A versenyen kívül álló s két külön karámot elfoglaló Pallavicini Sándor örgróf csongrádmegyei kiállítása, mint valóban elsőrendű anyag méltán fel-tűnést keltett. Egy külön karámot foglalt el Debreczen város gazdaközönségének kiállítása, a régi jó hirü törzsgulyából.

A szathmármegyei hires csegöldi gulyából, — báró Vécsey József tulajdona, — ismét remek állatokat láttunk. Különösen tetszett „Fegyver” és „Csegöld” bika, — 2-2½ évesek, — amelyek az ős magyar bika jelleget legjobban magukon viselték. Délmagyarországot a zsombolyai gulya, Északmagyarországot báró Sennyei István zemplénmegyei tenyészte képviselte, mindkettő a legjavabeli állatokkal. Hogy természetesen a mező-hegyesi gulya is képviselve volt, nem egy jó fajtabeli állattal, azt szinte említeni is felesleges.

Az erdélyi tenyésztők közül *Lészai* Ferencz magyar-gorbói tenyészete tejelő típusu tehenei-vel megérdemlett nagy feltűnést keltett.

Ugy a báró *Szentkereszthy* Pál, mint az *Ugron* Zoltán tenyészetei egyöntetűségüknél fogva II. díjat nyertek. Kétségkívül azonban még ma is a legjobb tenyészet Erdélyben a gróf *Vass* Béla mezőzáhi tenyészete, amely ugy nagyság, mint forma dolgában elsőrendűnek mondható s amely joggal nyerte az I. díjat és díszoklevelet, mert ehhez hasonló szép állatokat a Királyhágón innen is keveset látni.

Nem bocsátkozhatunk azonban helyszűke miatt további részletekbe, örvendve látta mindenki, hogy a magyar marhatenyésztés nem indult hanyatlásnak, sőt helyenként igen elsőrendű, kiváló tenyésztők vállvetve fáradoznak azon, hogy az ős magyar marhafajtát az őt megillető első helyen megtartva, semmi kényes, tuberkulotikus idegen fajtától elnyomni ne engedjék.

III. Juhkiállítás.

A szarvasmarhakiállítás tőszomszédságában volt a juh- és sertéskiállítás is, mindkettő igen czélszerűen összerótt, fedett aklokban.

A juh kiállítás majd minden hazai juh-fajta tenyésztési ágára kiterjeszkedett. Az Electorál-Negrettitől elkezdve a nemezes, gyapjas raczkáig és angol birkáig a birkák minden változatában gyönyörködhetett a kiállítást látogató gazda közönség. Itt is természetesen főleg a gazdag Alföld tűnt ki elsőrendű állataival, de képviselve volt a Dunántul és Erdély is.

A finom gyapjas merinók között, az első helyet gróf *Károlyi* Imre-féle mágocsi nyáj foglalta le. Hasonló szép a gróf *Hunyady* Imre ürményi kiállítása is, amely legfeljebb csak a bőr kisebb fokú ránczoltságában és az orrhát csupaszabb voltában tér el az előbbitől.

A rambouillet birkák között a versenyen kívül álló őrgrof *Pallavicini* Sándor csongrád-megyei tenyészte tűnik ki, nemcsak a bemutatott állatok gyapjának finomsága, tömött, sűrű növése és a jó fürttető alakulásnál fogva, de az állatok nagytetüsége által is.

Hasonlóan az elismerés hangján szólhatunk a Milkó Vilmos három kosáról amelyek állítólag 25 kg. gyapjút szolgáltatnak a kiállítási nyíró géppel lenyírva, valamint Pfaff György kollektíójáról is. A hazai fésűs birkák közt a csanádi püspöki uradalom (I. díj és díszoklevél) és Kohner Zsigmond és Adolf szászbereki birkái, mint igen kiváló finom gyapjas, nagytetű állatok figyelmet keltettek.

A merino-precocce tenyésztés terén Erdődi gróf Pálffy József pozsonymegyei és Tornyai Schossberger Henrik hevesmegyei tenyésztők járnak elől.

A zsombolyai uradalom szarvatlan czigája birkákat állított ki, amelyek nemcsak az I. díjat, de a díszoklevelei; is elnyerték. Tény, hogy ilyen szép nagytetű s amellet hatalmas bundájú kosokat, anyákat, ürüket nem egyhamar láthatni.

Összehasonlítva a kiállított czigája gyap-ját a raczka gyapjával a különbség nagyon is szembetűnő a czigája javára s így

indokolt az a tenyésztési kísérlet, hogy a raczkák gyapja czigája keresztezéssel javíttassák. Ebben az irányban eléggé érdekes egyedeket mutatott be gróf Zichy Nep. János Bácsmegyéből és a Csakovári magy. Mr. földmivesiskola.

Igen szép magyar raczkákat állított ki a Temesmegyei mezőgazdasági bizottság. Kár, hogy az erdélyi és a Debreczen vidéki típus nem került bemutatásra.

A juhkiállításnak szinte látványossága volt a Turonyi lovag Biedermann Rezső Hampshire-down kollekciója, amelylyel I. díjat és elismerő oklevelet nyert. Elég jó volt a Feszty Adolf Sopron-megyei Bambouillet Oxfordshire-down keresztezése is. Összegezve a mondottakat örömmel konstatálhatjuk a juh-tenyésztés terén is az okszerűség kiváló eredményeit.

IV. Sertéskiállítás.

Ha visszatekintünk a sertéskiállításra, örömmel látjuk, hogy a sertésvész pusztításainak, bár sertésállományunk óriásilag csökkent s a gazda közönség nehezen kiheverhető kárt szenvedett, mégis mint éppen e kiállítás mutatta, a gazdák fáradhatatlan buzgalommal igyekeznek a kárt pótolni és a sertésanyagot javítani.

Az a 723 drbból álló gyönyörű sertés-csoport, amit Szegeden láttunk, már külsőleg is mutatja a kiállítás sikerét, de mindezt jóval felülmúlta az a maradandó belső értékű hatás, amely az alapos szemle után a tenyésztő gazdában keletkezett.

S épen ez az, ami a kiállítás rendezésekor azon nagyszabású, minden tekintetben sikerült kiállítások után kétséges volt, amelyeket még azon időben tartottunk, midőn tenyészetünk legjobban virágzott.

Mert a sertéskiállítás fényesen oldotta meg azon feladatát, hogy igazolja sertésálo-mányunk folytonos fejlődését. Képviselve volt ott ugyanis hazánk minden vidékének tenyésze. Minden kiállító bemutatta, a mit szorgalmával elért s a bíráló bizottság helyzete éppen azért nem volt könnyű ily kiváló tenyészetek között fokokat megállapítani, ily remek példányok felett összehasonlító ítéleteket mondani.

A kiállítás maga két részből állt u. m.:

- a) tenyész-sertések,
- b) hízó-sertések csoportjából.

Ez utóbbi osztály azonban igen gyéren volt képviselve, ami tekintve a hízott sertések Szegedre való szállításának bajos voltát, a vele egybekötött nagy kockázatot igen természetesnek is tűnik fel.

A mangalicza fajta sertéseknél első helyen kell megemlékeznem a kisjenői főhercegi uradalom tenyészetéről, amely gyönyörű példányaival, remek mélytestű sertéseivel általános feltűnést keltett. Ezen tenyészetet, — mint általánosan tudva van — még a boldogult József nádor alapította, ki 1833-ban Milos szerb fejedelemtől 9 kocsát és két kant kapott ajándékba.

Ezen tenyésztés kitűnően tápláltatván, helyesen és értelmesen vezettetvén, mindig megtartotta első helyét, úgy, hogy általánosan tenyészanyagul lett elfogadva s alig van egy-

általában Magyarországon mangalicza sertés-nyáj, amelyben kisjenői vér nem kering.

Közvetlen mellette említem fel őrgróf Pallavicini Sándor tenyészetét, kinek kiváló sertései azonban szintén versenyen kívül állva, kitüntetésben nem részesülhettek. Noha a sarkadi uradalom kiváló tenyészete a kiállításban sajnálatunkra képviselve nem volt, mégis igen nehéz helyzete volt a bíráló-bizottságnak az első díj megítélésénél, amennyiben két oly tenyészet állott egymással szemben, mely már évtizedek óta elsőnek van az egész országban elismerve és ezek helyét folyton meg is tartja.

Már a régebbi időkben kivált két bihar-megyei tenyészet az egész országban. Az egyiket *Csernovits* alapította, ki tenyészanyagát közvetlen Milos szerb fejedelemtől kapta, a másiknak fejlesztője a nagyváradi nagyprépostság volt. Róluk aztán rövidesen a két tenyész-irányt *Csernovits*- és préposti fajnak nevezték. A *Csernovits* fajtát tenyésztette tovább előbb Balázsházy Bertalan, majd később lovag Wertheimstein Alfréd, akinek jelen kiállítása is képviselte azt, míg a préposti fajt Lovassy Ferencz és Kornstein testvérek mutattak be.

Mindhármuknak, de különösen Wertheimsteinnek és Lovassynak tenyészete a mangalicza fajtát, mint par excellence zsirsertést a legmagasabb tökélyre emelte. Külön-külön nézve a két tenyészet egyaránt remeknek, kifogástalannak mondható, de egymás mellé állítva csak mint egyenrangúak szerepelhetnek. Ezt a felfogást osztotta a bíráló-bizottság is, amikor mindkét tenyészetet egyformán az első díjjal — díszoklevéllel — tüntette ki. A második díjjal Kornstein testvérek lettek kitüntetve.

Bihariak vitték el tehát az első díjakat, úgy, hogy e kiállításnak is, mint a megelőzők-nek tanúsága szerint a biharmegyei tenyésze-tekben maradnak a mangalicza faj jellegzetes jellemvonásai leginkább állandók, itt tartják meg legjobban kiváló tulajdonságaikat, minél-fogva tenyészanyag beszerzésére is leginkább alkalmasak.

Láttunk ugyan a kiállításban igen szép fajjóságot, u. m. a Vécsey Vilma grófnő füzesgyarmati, gr. Wenckheim Dénes dobozi, br. Gerliczy Ferencz deszki, a mezőgazdasági ipar részvénytársaság kaposvári, gr. Pongrácz Jenő bashalmi, Strausz testvérek szécsényi tenyészetét, melyek mind kitüntetésben is részesültek, de mindamellett nem hasonlíthatók össze az előbb említettekkel, meglátszik rajtuk, hogy nem Biharban, a mangalicza faj ezen szűkebb hazájában fejlődtek.

A mennyire sikerült a mangalicza kiállítás, ép oly kevésbé mondható az a nyugati fajtakeről, a yorkshire-berkshire és póland-china csoportról.

A yorkshirei sertések között egyetlenegy szép tenyészetet, Eckstein Fülöpét láttuk képviselve, a mely első díjban is részesült; míg a póland china csoportban br. Wenckheim Viktor eredeti Amerikából importált tenyészete — a melynek kiállításáért a juri köszönetet szavazott — keltett csak feltűnést.

Láthatjuk tehát ebből a kiállításból, hogy a mi extensiv gazdálkodási viszonyaink között a gazdak nem igen igyekeznek mangalicza tenyészetüket a nyugoti fajták valamelyikével felcserélni. Ami nagyon természetes is.

Ameddig a sertésre elsősorban, mint tarló-, ugarértékesítőre lesz szükség, míg a téli hó alatt való legeltetés is fennmarad, a mikor a kondás is alig tud saját magának egy kis nyughelyet teremteni, addig a kényesebb természetű istá-lóhoz szoktatott angol fajták a nagy magyar Alföldön nem számíthatnak általános elterjedésre. Még leginkább beillik ott az amerikai poland-china, amely extensiv viszonyokhoz szoktatva, erősebb természeténél fogva a legeltetést jól türi. Mangaliczával való keresztezése is igen jól bevált, amennyiben igen szép, hatalmas utódok esnek utána, amelyek mint jobb husáruk igen keresettek.

Azonban oly vidéken, a hol a kisgazdák tejtermeléssel összekötött sertéstenyésztést űznek, különösen Felső-Magyarországon a yorkshire- és berkshire-fajták tenyésztése indokolt és célszerű, sőt ezen irányban ott a fejlesztés felette kívánatos és jövedelmező, mert egyedüli módja a tejtermelés mellék-produktumai értékesítésének.

De még hosszú időig a nemes tiszta-vérű mangaliczafaj fog nálunk dominálni, amelynek fejlődésére kell tehát továbbra is első sorban a legfőbb igyekezetet fordítani.

Ez esetben az eredmény mint eddig is, úgy ezentúl sem maradhat ki.

(Köztelek, vol.9, 1899, no.103-104, p.1918-1923)

Állattenyésztési intézet.

Tanár: MONOSTORI KÁROLY.
Assistens: JASKÓ GÉZA.
Szolga: FAZEKAS JÓZSEF.

Évi átalány dologi kiadásokra: 800 korona.

Az intézet leltárának értéke az 1899. év végén: 9648 korona 60 fillér.

Az intézet gyűjteménytára a következő értékesebb tanszerekkel gyarapodott:

1. Dr. Gerber-féle acid-butyrometer.
2. Pfanhauser-féle Alfa Colibri-Separator.
3. Lawrance-féle tejhűtő.
4. Abrak-ellenőrző készülék.
5. Aeskulap formalin-fertőtlenítő lámpa.
6. Rinder Racen-Album.
7. 52 mü-gyapju. (Dr. RODICZKY JENŐ adománya.)
8. "Crotalia" fülbevalók.
9. Benzin égős bélyegző.
10. Fényképező készülék.

A tanévben tartott előadások és gyakorlatok:

Általános állattenyésztéstan: heti 3 órában két féléven át.

Az I. félévben: A gazdasági emlős állatok összehasonlító külemtana és fajtatana. Az életkor meghatározása.

A II. félévben: Az állattenyésztés általános alapelvei és szabályai. Életrendtan. Takarmányozástan. A házi állatok egészségének gondozása és védelme.

Részletes állattenyésztéstan: heti 5 órában két féléven át.

Az I. félévben: Lótenyésztés. Sertés tenyésztés.

A II. félévben: Szarvasmarha-tenyésztés. Juhtenyésztés. Baromfi-tenyésztés. Tejgazdaság. Hizlalás. Gyapjúproduktió.

Állattenyésztési gyakorlatok, heti 3 órában az első, heti 2 órában a második félévben.

Az I. félévben: Külemtan. Fogtan. Fajtatan. Takarmányok összeállítása.

A II. félévben: Gyapjuismeret. Állatbirálás. Tejgazdaság.

A tanév folyamán *tanulmányi kirándulások* az I. és II. éves hallgatókkal állatvásárokre és kiállításokra, sertés- és marhahizlalókba, tej csarnokokba és gyapjufeldolgozó gyárakba.

(A Magyar Királyi Állatorvosi főiskola Évkönyve, 1899-1900, p.41-42)